

Política lingüística d'ahir... i de demà?

CARLES CASTELLANOS I LLORENÇ

El recent canvi de govern de la Generalitat de Catalunya, en què s'ha passat d'un govern de CiU a una aliança tripartida PSC (PSOE) – ERC – IC, pot comportar alguns canvis en la política lingüística del Principat.

Com que la política que s'aplica en aquesta zona nostra té una gran importància per al conjunt de l'àrea lingüística de la llengua catalana, ens veiem obligats a fer algunes consideracions, malgrat no poder passar d'aproximacions molt generals, a causa de la poca perspectiva que tenim per a jutjar les orientacions del nou govern. Les sacsejades de finals de gener, amb la dimissió del conseller en cap com a fet més significatiu, no ajuden tampoc a donar solidesa a cap hipòtesi de futur.

A més, d'una manera general, advertim que en el terreny de la política lingüística ens centrarem en la pràctica real de la llengua, sense fer cas de les etiquetes polítiques (nacionalistes, catalanistes o independentistes) que s'autoatribueixen els responsables de les pràctiques en qüestió.

Les limitacions de l'època convergent

En aquest sentit, és important partir d'una valoració crítica de la política lingüística que hem tingut els darrers anys, política que, malgrat la proclama de fer-se des d'una òptica nacional (o nacionalista), ha tingut un bon nombre de limitacions.

En un recent article de balanç de l'època convergent¹, partíem d'una valoració global que podem resumir així:

A la sortida del franquisme (a la fi dels anys setanta del segle passat), teníem un panorama que es podria esquematitzar en els elements següents:

— Existia un ús generalitzat del català en les comunicacions interpersonals arreu del territori (fora d'algunes zones concretes com la Catalunya Nord i les ciutats de València i Alacant).

— La presència oficial de la llengua era nul·la (fora de l'excepció d'Andorra).

Aquella situació contrasta amb la que n'ha resultat finalment després de l'època pujolista, en què tenim:

— Una presència oficial constatable en les

1979, és a dir, a l'inici del període en qüestió).

Aquesta constatació, de l'estancament en l'ús social de la llengua, posa en evidència l'existència de mancances en la política lingüística.

En aquella anàlisi situàvem la causa d'aquestes mancances en el que anomenàvem *limitacions de tipus estratègic* dels governs convergents, limitacions que poden resumir-se en tres aspectes importants:

— *En els objectius establerts per al procés de normalització lingüística, pel fet que no s'havien tingut mai uns objectius clars de normalització, ni s'havien mostrat ni explicat les aproximacions que es podien anar fent a uns possibles objectius.*

— *En el marc legal que regula el desenvolupament d'una política lingüística, que no ha estat mai l'adequat.*

— *En l'agrupació i dinamització convenient de les*

forces socials favorables a la normalització lingüística, que ha estat equivocada, si no és que ha estat més aviat oposada, a l'avanç necessari de normalització lingüística.

Pel que fa al primer aspecte, recordàvem que la política lingüística de la Generalitat de Catalunya s'ha mogut en un marc ideològic que no permetia de superar la subordinació lingüística pel fet que s'havia basat en la sacralització del marc polític espanyol, dels seus representants, i de la llengua oficial de l'Estat. L'horitzó d'aquesta ideologia no ha estat pas el d'aconseguir la igualtat en l'ús de les llengües en el si de l'Estat espanyol, sinó que s'ha limitat a desenvolupar l'ús del català parcialment fins a igualar-lo a l'ús de l'espanyol en alguns àmbits i dins algunes zones de l'àrea lingüística catalana. És a dir, que tan sols ha arribat a

diferents zones amb un règim d'autonomia.

— Un estancament evident en l'avanç de l'ús social. Aquest estancament es mostra en l'ús de la llengua en les comunicacions interpersonals quotidianes (on no es produeix el pas al català, cosa que sí que tenia lloc en altres èpoques); i no tem també un estancament de la normalització lingüística en àmbits ben significatius com ara l'administració de justícia i les relacions econòmiques en general (empreses, etiquetatge, etc.).

El panorama actual apunta d'una manera clara cap a un perill de «llatinització», és a dir, vers una situació en què el català seria una llengua estudiada i coneguda, però que podria arribar a fer-se progressivament absent de les comunicacions interpersonals quotidianes, tal com ja ha estat denunciat des de fa força anys (cf. el Manifest de *Els Marges*, un document publicat l'any

1. *Revista Catalunya* (CGT), núm. 45, setembre 2003, número dedicat a fer un balanç de l'època pujolista.

formular com a fita l'assoliment d'un bilingüisme parcial i majoritàriament unilateral (en què els únics bilingües reals acaben essent tan sols els catalanoparlants). En cap moment no s'ha mostrat d'una manera clara l'objectiu necessari de convertir el català en la llengua general de relació social dins el seu territori.

Aquesta ideologia de caire província ha arribat a assumir com a objectiu implícit la subordinació legal i a abandonar la tasca d'estructurar un espai lingüístic i cultural propi. El govern regionalista s'ha oposat als Països Catalans, no sols com a projecte polític sinó també com a marc comú de revitalització cultural i lingüística.

Pel que fa al marc legal, cal precisar que la doble oficialitat lingüística espanyol-català dins els territoris autònoms és, tal com s'ha establert, fonamentalment desigualitari pel fet que l'administració de l'Estat es manté rígidament monolingüe, i el funcionament de les autonomies és forçosament bilingüe. El grup lingüístic catalanòfon resta estructurat en el si de l'Estat espanyol com una mena de subconjunt absorbible i substituïble per l'espanyol. Un parlant de la llengua catalana ha de connectar i utilitzar obligatòriament la llengua espanyola. Un parlant d'espanyol no té la necessitat legal d'utilitzar cap altra llengua.

Des del punt de vista de les lleis hi ha, per tant, parlants de primera i parlants de segona. Acceptar aquest marc legal desigual i ajudar a promoure'l i defensar-lo ha estat responsabilitat també de la Generalitat de Catalunya. Des de la Generalitat de Catalunya mai no s'ha proposat la defensa d'un marc legal igualitari. La desigualtat consagrada per la Constitució espanyola i reforçada pels Estatuts d'Autonomia ha estat defensada com a únic marc legal possible.

I finalment, pel que fa a l'agrupació de les forces socials, ja hem assenyalat que des del govern de la Generalitat de Catalunya no s'ha volgut estructurar l'àmbit lingüístic i cultural dels Països Catalans i s'ha promogut l'actitud injustificada i injustificable de «no-intervenció» fora dels límits de la regió

administrativa. L'acceptació i la defensa de la fragmentació del territori ha contribuït seriosament a limitar la força del mercat cultural potencial i a reduir les possibilitats de la normalització.

Encara ha estat més negativa l'actuació amb relació als moviments socials, pel fet que s'ha contribuït a marginar el moviment de lluita per la llengua. El regionalisme exacerbada governant ha vist com un perill per al seu domini polític les organitzacions i les persones que han denunciat la desigualtat lingüística i que han defensat polítiques de normalització efectiva. Aquestes organitzacions i persones han patit una actuació sistemàtica de marginació (exclusió dels mitjans de comunicació) i de denigració (acusació de derrotistes, d'apocalíptics, etc.).

És cert que la Generalitat convergent, a més d'aquest seguit d'errors, ha fet alguna cosa més: TV3, immersió lingüística, presència oficial del català, etc. Però, en conjunt, es tracta de mesures no sols mínimes sinó clarament insuficients, si hem de fer cas dels resultats socials aconseguits.

¿Podrà, la nova Generalitat del Tripartit, millorar aquest horitzó? La primera impressió no és gaire evident, amb les dades que posseïm en aquests moments.

Les posicions dels partits del govern actual

Pel que fa als partits del govern actual al Principat de Catalunya, tenim, en tot cas, diferents indicacions per a poder intuir cap on pot anar la seva política lingüística.

En primer lloc, a nivell teòric, caldria comentar la resposta a una enquesta presentada per Òmnium Cultural abans de les passades eleccions al

parlament autòmic del Principat de Catalunya, on s'adreçaven als partits les qüestions següents:

- 1) Què farà el seu grup polític per garantir que els ciutadans de Catalunya puguin viure plenament en català?
- 2) Com pensa promoure l'ús del català en les relacions interpersonals?
- 3) Què farà per assegurar la unitat efectiva de l'espai i del mercat de la llengua catalana?
- 4) Què farà per aconseguir un plurilingüisme igualitari en el conjunt de l'Estat espanyol?
- 5) Què farà per reclamar l'oficialitat del català a Europa?

Com era d'esperar de la coneguda habilitat dels polítics professionals, tant ERC, com el PSOE, com IC, com CIU, tots

sense excepció van estar d'acord amb les explicacions i demandes extenses i detallades que se'ls presentaven a favor de la llengua catalana en diferents àmbits: en activitats professionals, com a usuaris, en els mitjans de difusió, en les indústries culturals especialment audiovisuals, en la convivència intercultural, en la base jurídica de la unitat del territori, en l'homologació de titulacions, en la unitat de la indústria i del mercat

a nivell de tota l'àrea lingüística, en la presència a Europa i en diferents entitats internacionals com la UNESCO, en l'ajut a les ONG catalanes en llur projecció internacional, etc.

Fins i tot és estrany que, davant de tanta unanimitat proclamada, la situació social de la llengua no hagi avançat més!

No hem aconseguit, doncs, una evidència clara del que voldran fer aquests partits. Deixant de banda CIU, que ja hem comentat breument del que ha estat capaç (o incapaç) de fer en tots aquests cinc apartats, només s'han rebut precisions mínimament concretes relacionades amb els programes polítics d'ERC i d'IC. Aquesta darrera força, per exemple, critica la política lingüística de CIU, sobretot per la manca de planificació i de coordinació (cosa que hauria portat al desànim i a la paràlisi dels professionals encarregats d'executar els plans de la Generalitat). Una crítica excessivament tímida i «tecnicista», que

no denuncia gaire la poca «bufera» catalanista d'aquell partit. De tota manera, IC defensa concretament, sobre el paper, aconseguir la «viabilitat de l'ús de la llengua en el seu territori».

IC també defensa una modificació del marc legal espanyol per tal que s'arribi a una igualtat legal entre les diferents llengües i reclama també per a l'occità aranès un tracte igualitari (avui sotmès a l'Aran a una triple oficialitat de conseqüències fortament minoritzadores). I, des del punt de vista organitzatiu, IC proposa (coincidint amb ERC) que la política lingüística es dirigeixi des d'un àmbit coordinador global de l'activitat de govern, és a dir, des de Presidència.

Cal preguntar-se potser, però, després de la darrera atzagaiada contra la Conselleria en Cap, si aquest model no ha estat posat (si més no temporalment) en entredit, perquè és evident que, ara encara més que abans, la política lingüística resultant dependrà en molt bona mesura de com les tendències espanyolitzants en el si del govern (de la majoria del PSOE i de part d'IC) podran ser contrarestades per ERC.

Perspectives possibles

La dinàmica interna del nou govern, malgrat que no ha mostrat gaires fets concrets, sí que ha posat en evidència aquesta pugna en alguns fets determinats, com el nomenament de la direcció de la Corporació Catalana de Ràdio i Televisió i també la tria dels càrrecs de la Direcció General de Política Lingüística. La pressió del PSOE ha estat decisiva en el primer cas; i, per via directa o indirecta, s'ha fet sentir també en el segon i ha influït, sens dubte, per exemple, en el fet que un home procedent del culturalisme moderat hagi entrat en el nou equip de Política Lingüística, dirigit per Pueyo, en comptes d'altres persones més preparades des del punt de vista sociolingüístic que haurien pogut ajudar a donar més força a les propostes d'aquest sociolingüista.

De tota manera, més enllà de les persones i dels càrrecs, hem de veure sobretot què cal esperar en la pràctica quotidiana, en matèria de política lingüística.

Hem apuntat, en una primera part d'aquest article, que l'objectiu de la política lingüística en el moment actual hauria de ser *fer de la llengua catalana un instrument general de relació social*.

Dins un marc plurilingüe, com és la situació actual dels Països Catalans, on la població que hi viu utilitza quotidianament diverses llengües, l'estatus social que correspon al català, per a garantir-ne la normalització i la pervivència, és que esdevingui la llengua general de relació social dins el seu territori.

També hem assenyalat que, per a aconseguir-ho, cal que hi hagi sobretot,

dústries culturals, i, per a dinamitzar tot aquest conjunt d'activitats, hem de comptar amb un fort fonament organitzatiu.

Cal, doncs, que des del govern de la Generalitat es doni suport explícitament als grups reivindicatius, sense intentar controlar-los o ofegar-los, com s'havia fet en èpoques precedents. Una política lingüística adequada hauria d'afavorir, per exemple, la creació d'una

d'una banda, *unes lleis favorables a la promoció de la llengua*.

Convé, doncs, avançar cap a un marc legal igualitari, i, en primer lloc, promoure la necessitat de superar el marc desigual actual. Es tracta d'exigir per al català els mateixos drets que tenen l'espanyol o el francès en el seu territori respectiu. La tasca de conscienciació ha de precedir i impulsar els canvis polítics. Des de les institucions de govern *s'hauria de fomentar aquesta tasca de conscienciació i de promoció d'un marc legal igualitari*.

D'altra banda, sabem que cal, d'una manera fonamental, que arreu del país es mobilitzin totes les forces socials favorables a la defensa de la llengua catalana.

La política lingüística és un esforç global que abasta des de l'escola fins al món laboral, des dels diferents àmbits de l'administració fins a les in-

federació de totes les organitzacions que treballen per la defensa i la promoció de la llengua catalana en tot el territori lingüístic. L'enfortiment de la xarxa organitzativa és la condició bàsica per al relançament d'un sòlid moviment de defensa de la llengua que la situació actual necessita.

I, des d'un punt de vista més ampli, una política lingüística potenciadora de la normalització de la nostra llengua no s'hauria de limitar a la simple recerca del consens parlamentari, que és una manera de reduir les possibilitats a un «mínim comú denominador» empobridor, resultat d'intentar posar d'acord absurdament els partits favorables i els que hi són contraris. Cal promoure, entre totes les forces polítiques i socials favorables, un *Gran Pacte Social pel Català*, per mitjà del qual es puguin emprendre mesures que afectin un ampli espec-

tre social. Es tracta d'un objectiu difícil; però el grau de maduresa, tant política com sociolingüística, en el si de la nostra societat en el moment actual fa possible que es pugui impulsar aquesta ambiciosa proposta col·lectiva.

Organització i consciència política

Davant aquestes necessitats, què podrà fer el nou govern tripartit, sotragat per tantes contradiccions internes?

D'entrada, cal tenir clar que tindrà moltes dificultats per a formular explícitament l'objectiu a aconseguir, a causa del marc general bilingüista en el qual es troba entrampat el PSOE (partit que,

com sabem, s'ha manifestat preocupat d'una manera especial per a mantenir l'estatus dominant de la llengua espanyola a Catalunya). La impulsió d'una tasca conscienciadora resta, doncs, força compromesa a nivell oficial.

Tampoc no és probable que, ni tan sols amb una victòria (dubtosa) del PSOE a nivell d'Estat espanyol, es pugui portar a terme, a curt termini, cap reforma legislativa important, pel fet que el PSOE mateix no pot ni vol modificar el marc legal actual, favorable a la primacia de la llengua espanyola i a l'espanyolitat. Caldrà, però, que aquest partit rebí tota la pressió possible perquè les seves limitacions quedin al descobert.

Sí que tenim possibilitats immediates, en canvi, per a enfortir l'organització i la consciència lingüístiques, que són la base i el motor del nostre futur. Així, doncs, la responsabilitat fonamental del nou govern, des de les diferents instàncies més conscienciades, serà la de fomentar i estimular el desplegament de les forces socials favorables a la promoció i a la defensa de la llengua catalana, i en aquesta possibilitat cal que siguem extremament exigents.

Tot plegat (la superació de les tendències espanyolistes i el foment de l'organització) reclama de tota la societat catalana un avanç i un enfortiment de la consciència política nacional. ←

El Patronat Francesc Eiximenis de la Diputació de Girona és la xarxa de centres d'estudis que impulsa la recerca local i contribueix a l'estudi i a la difusió del patrimoni cultural i natural de les terres de Girona.

Centres adscrits

Institut d'Estudis Gironencs
 Institut d'Estudis Empordanesos
 Centre d'Estudis Comarcals del Ripollès
 Institut d'Estudis Tradicionals i d'Art i d'Arquitectura
 Amics de Besalú i el seu Comtat
 Associació Arqueològica de Girona
 Institut d'Estudis Cerdanes
 Centre d'Estudis Comarcals del Ripollès
 Institut d'Estudis del Baix Empordà
 Centre d'Estudis Selvanencs
 Cercle d'Estudis Històrics i Socials de Girona

 Diputació de Girona
 Àrea de Cultura
 Patronat Francesc Eiximenis

